

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2009 rd

Statsrådets redogörelse för EU-politiken

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 april 2009 statsrådets redogörelse för EU-politiken (SRR 4/2009 rd) till stora utskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten om de så önskar kan lämna utlåtande till stora utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- utrikessekreterare Lauri Voionmaa, utrikesministeriet

- regeringsråd Satu Paasilehto, undervisningsministeriet
- specialmedarbetare Hanna Autere, Utbildningsstyrelsen
- överdirektör Riitta Mustonen, Finlands Akademi
- vice ordförande Riitta Seppälä, centralkommissionen för konst
- specialmedarbetare Marjatta Melto, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- specialmedarbetare Lieselotte Eskelinen, Finlands Kommunförbund
- generalsekreterare Jukka Pekkala, Finlands Idrott rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Huvudtemana i redogörelsen är ett starkt EU i världen, starka medborgare i EU och ett inflytelserikt Finland i Europa. Finlands syn på hur EU bör fungera har varit densamma under hela vårt medlemskap. EU måste bygga på starka institutioner och gemensamma regler. Gränsöverskridande företeelser blir allt vanligare och de kan bättre åtgärdas i EU-institutionerna om man har gemensamma regler och lösningar. De mål som är viktiga för kulturutskottet lyfts fram i redogörelsen, även om beskrivningen är mycket allmänt hållen. Men där fattas en syn på kultur-, ungdoms- och idrottsfrågornas betydelse i EU.

Utskottet framhåller att det är nödvändigt att se till att det civila samhället kan fungera i EU. Det civila samhället producerar viktiga välfärdstjänster och bidrar till unionens utveckling mot större jämlikhet och social sammanhållning. Välfärdspolitiken stöder konkurrenskraften, eftersom välmående medborgare och arbetstagare är en förutsättning för framgångsrika företag. En stöttepelare för vårt nationella välfärdssystem är verksamheten i fristående organisationer inom den s.k. tredje sektorn. Organisationerna tillhandahåller en viktig del av utbildnings-, social- och hälsovårdstjänsterna till medborgarna. Det är nödvändigt att garantera att tredje sektorn i vårt

land har verksamhetsmöjligheter också i EU, där man betonar konkurrens och konkurrenskraft.

Kompetens och konkurrenskraft. På Europeiska rådets möte i Lissabon våren 2000 ställde unionen som mål att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi. I centrum står då vetenskaps- och utbildningspolitiska lösningar, både nationellt och på EU-nivå.

Konkurrenskraft bygger på hög kompetens, alltså mänskligt kapital. I framtiden kommer det att bli allt viktigare att nyttiggöra kunskap för kommersiella och samhällseliga ändamål. På en globaliserad marknad kan EU inte konkurrera med arbetets pris eller arbetsmängden. Man måste försöka skapa marknadsförhållanden som inspirerar till forskning, produktutveckling och innovation. Utskottet framhåller att ett villkor för ett konkurrenskraftigt Europa är att förhållandena är attraktiva för såväl forskning och utveckling som innovation. En tolerant attityd överlag bidrar också i hög grad till uppkomsten av konkurrenskraft och kreativitet. I det här sammanhanget hänvisar utskottet till sitt utlåtande (KuUU 1/2009) om statsrådets innovationspolitiska redogörelse (SRR 5/2008), där det lyfter fram betydelsen av en stark kompetensbas, en hög utbildningsnivå och kreativitet för uppkomsten av innovationer. Ståndpunkterna om ett innovationssystem är giltiga också i ett bredare perspektiv när det gäller att genomföra Lissabonstrategin.

Utskottet understryker att en forskningsinfrastruktur spelar en central roll i kunskapstriangeln. En välfungerande infrastruktur ligger till grund för utbildning och forskning och möjliggör också europeiskt samarbete på hög vetenskaplig nivå. Forskningsinfrastrukturen — såväl den nationella som den sameuropeiska — kan med fog kallas kunskapsindustri. Enligt kommissionen finns det enbart i Europa en infrastrukturmarknad som uppgår till 8—9 miljarder euro om året, och marknadsandelen har vuxit med mer än fem procent de senaste tio åren. Finansieringen av forskningsinfrastruktur bör därför ses inte bara som en satsning på forskning

och kompetens utan också som en möjlighet till högteknologisk företagsamhet både i Europa och i Finland.

Idén om EU som ett konkurrenskraftigt, kompetensintensivt område som är attraktivt för arbetskraften bygger på många olika element. Utöver hög kompetens handlar det om säkerhet för människor och företag, enkel och kundvänlig praxis, fungerande samhällseliga tjänster, en europeisk värdegrund och kulturell mångfald. Utskottet framhåller att välmående och välutbildade européer är den viktigaste resursen i vår världsdel och att satsningar på utbildning är särskilt viktiga nu under den ekonomiska recessionen. Det är viktigt att medborgarnas kunskaper, färdigheter och kompetens utvecklas och erkänns med hänsyn såväl till deras individuella utveckling som konkurrenskraften, sysselsättningen och den sociala sammanhållningen i Europeiska gemenskapen. Samtidigt blir det lättare för arbetstagare och studerande att röra sig över statsgränserna. Förutsättningarna för utbud och efterfrågan på den europeiska arbetsmarknaden blir tillgodosedda.

Enligt utredning arbetar undervisningsministeriet i samråd med Utbildningsstyrelsen och andra berörda grupper nu på en nationell referensram som ska beskriva examensbaserade och andra kvalifikationer. Referensramen ska bli klar senast 2010 och ange hur det nationella examenssystemet motsvarar referensramen för europeiska examina (EQF). Dessutom pågår förberedelser för att lansera ett system för överföring av studieprestationer inom yrkesutbildningen (ECVET). Utskottet anser att de här projekten är viktiga inte minst för att underlätta internationalisering och rörlighet för kompetent arbetskraft.

EU:s ekonomi och nya utmaningar. Enligt redogörelsen har EU-budgeten av hävd prioriterat jordbruk, landsbygdsutveckling och regional- och strukturpolitik, som sammantagna utgör ca 80 % av unionens utgifter. Samtidigt står EU inför nya utmaningar särskilt på områdena för konkurrenskrafts- och innovationspolitik, rättsliga och inrikes frågor, klimat- och energipolitik och yttre förbindelser. Därför måste prioriteringarna

i budgeten ses över. Det uppges i stor utsträckning råda enighet i EU om hur betydelsefulla de här nya utmaningarna är. Utskottet lyfter fram de framtida utmaningarna bl.a. för EU:s vetenskaps- och utbildningspolitik till följd av målen i Lissabonstrategin. Det är en viktig fråga om EU:s budget som den ser ut idag kommer att ha det omfång och den flexibilitet som den behöver för att kunna svara mot utmaningarna och förväntningarna inom EU:s olika politikområden. För att Europa ska kunna lyftas upp på toppnivå i världen när det gäller kompetens och forskning krävs det fler kraftiga satsningar på resurserna för grundläggande och tillämpad forskning.

I redogörelsen betonas det att forskning, utveckling och innovation är en väsentlig del av EU:s konkurrenskraft. I Finland ses innovationspolitik som något mer omfattande än konventionell forskning och utveckling, och även unionens forsknings- och innovationspolitik ser ut att utvidgas i den riktningen. EU-länderna har kommit överens om att försöka hålla forsknings- och utvecklingsutgifterna på minst 3 % av bnp, men överenskommelsen har närmast haft till uppgift att politiskt sporra de medlemsländer som inte har nått den nivån. I Finland ligger utgifterna på cirka 3,5 %. EU har finansierat forskning och teknisk utveckling genom sina ramprogram. Utskottet lägger vikt vid ramprogrammen när det gäller att samla forsknings- och utvecklingsresurser och rikta in forskningen på projekt med stor genomslagskraft. För bättre genomslag måste forsknings- och utvecklingsarbetet nu i högre grad ta hänsyn till näringslivets behov. Patent-systemet måste bli ett genuint och samordnat europeiskt system för att det ska bli lättare att omsätta resultaten i produkter och kommersialisera dem.

För att genomföra Lissabonstrategin är det påkallat att öka finansieringen av forskning och utveckling på EU-nivå. Men projektfinansieringen måste fortfarande bygga på objektiva förtjänster. I synnerhet måste man se över projekt-proceduren, minska byråkratin kring dem och vara medveten om andelen administrativa kostnader i de totala projektkostnaderna på grund av bl.a. förfarandet för att söka EU-finansiering.

EU:s utbildningspolitik. Redogörelsen lyfter särskilt fram en hög standard på forskning, utveckling och innovationer. Utskottet påpekar att all utbildning måste hålla hög standard och att en stark och högkvalitativ grundläggande utbildning är nödvändig för god inläring. Också yrkesutbildningen är ett viktigt verktyg som genererar konkurrenskraftig kompetens. EU bör särskilt uppmärksamma kvaliteten på och utvecklingen av hela utbildningskedjan.

I sitt utbildningssamarbete prioriterar medlemsländerna nu innehåll, redskap och förfaranden såsom den europeiska referensramen för examina (EQF) och systemet för överföring av studieprestationer inom yrkesutbildningen (EC-VET). Utskottet lägger vikt vid utbildningsutvärdering och ömsesidigt lärande när man försöker förbättra undervisningens kvalitet och inläringen i hela EU. Genom fler internationella kontakter kan unga erbjudas studiemöjligheter som skolorna i Finland inte tillhandahåller eller som de inte har tillgång till i arbetet.

Utbildningen ingår i de nationella befogenheterna och därför anser utskottet det mycket viktigt att den inte heller i fortsättningen harmoniseras på EU-nivå. Däremot bör medlemsländerna i samråd fortsätta att arbeta för kvalitet. Eftersom vi i Finland varit överlägsna i OECD:s Pisaundersökning jämfört med övriga Europa, bör vi vara aktiva i utvecklingsarbetet i EU kring nyckelfaktorer för framgång. Sådana faktorer är bl.a. hög standard på lärarutbildningen och en bra inlärningsmiljö som stöder eleverna. Vi måste också se möjligheterna att omsätta utbildningsrelaterad finländsk kompetens i produkter som kan kommersialiseras.

Det är särskilt viktigt med en utbildad lärarkår för att inlärningsresultaten ska vara bra och jämlika. Hög kvalitet, effektivitet och jämlikhet i den grundläggande utbildningen för barn och unga i EU möjliggörs genom en lärarutbildning som ger lärarna förmåga att arbeta självständigt och fortlöpande utveckla sitt arbete och gör dem motiverade och kapabla att samarbeta. Inom lärarutbildningen måste de senaste forskningsrönen kopplas samman med en gedigen kännedom om det praktiska. Det kräver högkvalitativ och

ambitiös forskning på utbildningsområdet i form av samarbete inom EU. Utöver en bra grundläggande lärarutbildning krävs det också en adekvat påbyggnadsutbildning.

Det är enligt utskottet mycket viktigt att EU fäster större avseende vid utanförskap i utbildningen. Unga som avbryter sin grundläggande utbildning löper en allvarlig risk för ett samhällsligt och ekonomiskt utanförskap som försämrar alternativen i framtiden. Detsamma gäller de unga som trots avklarad grundläggande utbildning av någon orsak inte har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter de behöver för att klara sig i samhället i framtiden. I Finland är man numera särskilt noga med att motverka utslagning av unga. Principen är att alla läropliktiga tillförsäkras en grundläggande utbildning som ger dem de nödvändiga resurserna för att klara sig på egen hand i samhället. Utskottet lägger vikt vid skolhälsovård och studerandehälsovård, elevvård och studievägledning, och då i synnerhet samarbetet mellan utbildnings-, hälsovårds- och socialvårdsmyndigheter och tidigt ingripande för att förebygga utanförskap bland barn och unga.

Enligt den plan för utveckling av utbildningen och forskningen 2007—2012 som statsrådet godkänt utgör EU:s program för livslångt lärande och Lissabonstrategin en viktig referensram för internationellt utbildningssamarbete. Ett dynamiskt och föränderligt samhälle och de varierande kompetensbehoven i näringslivet innebär en utmaning för den utbildade arbetskraften att hela tiden lära sig nytt. Det finns också en stor mängd människor i EU som är lågt utbildade och

som saknar utbildning. Enligt vissa beräkningar hör ca 80 miljoner människor i arbetsför ålder till den befolkningskategori som saknar utbildning. De utgör en stor resurs som för närvarande inte kommer till full nytta. Utskottet påpekar att den utbildade befolkningen i arbetsför ålder är en av de största utmaningarna när det gäller att fullfölja principen om livslångt lärande i Europa.

Betydelsen av bildning och kultur för EU. Ovan beskrivs utbildningens betydelse för konkurrenskraften. Utskottet vill att frågan ses i ett bredare perspektiv. Vad har bildningen för betydelse i EU? Europa är inte bara ett sammanhållet ekonomiskt samarbetsområde utan också ett område som bygger på en gemensam kulturell grund och uppfattning av bildning och som för samman de olika ländernas särpräglade nationella kulturtraditioner. Bildning och kultur ligger till grund för en modern europeisk samhällssyn, där det demokratiska rättsstatstänkandet är förhärskande. Därför är det beklagligt att redogörelsen inte väger in kulturfrågor, inbegripet idrotts- och ungdomsfrågor. Följaktligen vill utskottet kraftfullt föra fram utvecklingen av och stödet för EU-samarbete kring kultur, ungdom och idrott och arbetet för internationalisering på alla nivåer.

Utlåtande

Kulturutskottet föreslår

att stora utskottet beaktar det ovan sagda.

Helsingfors den 8 maj 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Paavo Arhinmäki /vänst
Timo Heinonen /saml
Elsi Katainen /cent (delvis)
Anneli Kiljunen /sd (delvis)
Sanna Lauslahti /saml
Jukka Mäkelä /saml

Mikaela Nylander /sv
Lauri Oinonen /cent
Tuula Peltonen /sd
Tuomo Puumala /cent
Leena Rauhala /kd
Tommy Tabermann /sd
Pauliina Viitamies /sd
ers. Sirpa Asko-Seljavaara /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Kaj Laine.